

Acte literari País petit entre les quatre poetes Margarita Ballester, Berta Piñán, Alba Cid i Itziar Ugarte, i presentat per la poeta Mireia Calafell.

La proposta s'adreça a alumnat de 4t d'ESO, batxillerat, formació professional i estudis universitaris.

Propostes de treball a l'aula

1. Introducció

El passat dissabte 22 d'octubre de 2022 vam poder gaudir a Manresa de la lectura de poemes en euskera, gallec, asturià i català per part de llurs autores¹, Itziar Ugarte, Alba Cid, Berta Piñán i Margarita Ballester, a l'acte *País petit*, dins la **XVI Edició Festival literari de Tocats de lletra** (<https://tocatsdelletra.cat/12-pais-petit/>), i presentat per la poeta Mireia Calafell.

El fil conductor de l'edició d'enguany ha estat el tema d'"Acollits", que en el cas de *País petit* ha acollit per primera vegada la lectura de poemes en llengua asturiana, de la mà de la poeta Berta Piñán, juntament amb tres veus més de l'escenari poètic femení amb la voluntat de fer ressonar l'amor incondicional a les paraules en un sala com "un *País petit*, íntim, efímer, en plural i en diversitat lingüística", tal com ha presentat Calafell.

La lectura s'ha iniciat amb una primera mostra de poemes de cada autora. "*Itsaso aurrean mama*", (*Mamá frente al mar*²) recollit a *Gu gabe ere* (*Aun sin vosotros*), d'Itziar Ugarte, ha estat el primer poema recitat a *País petit*. *Gu gabe ere* (2021) és una selecció de poemes escrits des de la seva adolescència fins avui en dia amb una veu que "camina entre dos àmbits, el de l'herència cultural i el propi", segons la poeta, on la memòria del que ha passat en un indret abans d'arribar-hi nosaltres té un paper destacat al llarg de tot el llibre. Acte seguit, Ugarte ha continuat amb els poemes "Komunikatua" (El comunicado), "Intxaurrak zuritzen" (Pelando nueces) i "Atotxa" (Atocha).

A continuació, la jove poeta gallega, Alba Cid, ens descriu com els poemes d'*Atles* (2019) "són una col·lecció d'entusiasmes, de postals i etimologies que troben la seva pròpia arquitectura en un atlas personal i atzarós".

Margarita Ballester

Berta Piñán

Alba Cid

Itziar Ugarte

→ ¹ Ugarte (Oñati, 1995), *Premio de la Crítica Española*; Alba Cid (Ourense, 1989), *Premi Nacional de Literatura en la modalitat de Poesia Jove Miguel Hernández*; Berta Piñán (Cangas de Onís, 1963), i Margarita Ballester (Barcelona, 1942). ² Traducció d'Ane Garcia i Itziar Ugarte.

L'espai, per a Cid, no és un escenari, "sinó més aviat allò que fa possible la vida". El primer poema recitat és una cançó de bressol "Instruccions per a bressolar el canó del sil"³, seguit d'"Història apòcrifa de les tulipes o les al·lucinacions als països baixos", la primera història apòcrifa de l'autora.

Berta Piñán ha triat poemes del seu primer poemari, *La ferida* (llibre traduït al català⁴, 2018), on parla de ferides, sobretot d'una ferida, la de la família; històries de famílies asturianes, d'immigració, des de "Llaranxes" (Taronges), "Herencia" (Herència), "Idiomes" (Idiomes), fins a "Xenealoxía" (Genealogia), on dona veu a la família literària, als referents literaris femenins. Experiències properes que nodreixen el material poètic per anar més enllà de la vivència pròpia.

La poeta amfitriona, Margarita Ballester, inicia la lectura de la seva poesia amb una mostra de poemes breus, "petits", tal com els anomena la poeta, com "Alforja III", "Tombeau III", "Oració d'un agnòstic", del poemari *Els ulls* (1995), "Què en queda?" i poemes dedicats a la poesia civil "Qui paga el funeral?" d'*Entre dues espases* (2004), i dues proses poètiques, "II" i "III". "(Parla el vampir)" i "Veure'ls passar" són les dues últimes mostres de Ballester en aquesta primera volta poètica. Poemes que ens parlen de refugiats, de la mort i de la vida, de la necessitat d'expressar amb paraules precises la vida que l'envolta.

Paraules que descriuen i ens porten amb les seves imatges a grans països petits, com la lectura d'un dels poemes del llibre *Un mes* en què Piñán ens llegeix, en castellà, "Lección de gramática". Poemes que tracten temes més socials, temes tan propers i universals com l'amor, la mort, l'altre, a "Ferides" (Ferides) i "A la manera de Szymborska", així com la família del futur a "Cumpleaños" o la poesia amb sentit de l'humor i ironia com la que trobem a "Encuentro"⁵.

Alba Cid ens recorda el pas del temps en què "res no desapareix completament; darrere de nosaltres hi ha mitologies eternes" amb la lectura del poema "Ukai, de la pesca amb corbs marins". "Història apòcrifa del descobriment de les migracions o el sacrifici de les pfeilstörche" i "Medir un corazón"⁶ són els últims poemes llegits per la poeta gallega.

Itziar Ugarte tanca la seva lectura de poesia amb els poemes "Maitatzeak" (Amar), "Hildakoen eguna" (Día de los difuntos), "Kanpoan" (Afuera), "Etorkizuna" (Futuro) i "Basoan" (En el bosque). Poemes que emmarca en una definició de la poeta i filòsofa Chantal Maillard del que és la poesia, i que també comparteix, "la poesia és una obvietat que sorprèn", l'art ens fa conscients dels misteris i de les incerteses que rodegen el dia a dia. Per a la jove basca, cal estar "atents a les vibracions que fan les coses quan desapareixen; a les persones, als moments i als llocs".

"Cinètica IV", "Acaballes del mes de març" i uns poemes breus sense títol posen fi a selecció de poemes escrits i llegits per Margarita Ballester, així com també a la sessió de País petit. Una mostra de lectura poètica que

fa ressonar les experiències viscudes, les ferides marcades en llengües de la terra, en paraules de dones que escolten la vida del seu voltant, de generacions que van i venen, de famílies properes i llunyanes; en definitiva, de vides que eren i són. Paraules que volen ser recollides en aquest pla de treball per continuar-les a través d'altres lectors.

Antecedents

Acollir les altres llengües del territori en la lectura de poesia i de la mà de les pròpies autores. Crear un espai de paraula íntim i plurilingüe.

2. Metes, objectius i activitats

Metes:

1. Generar espais de lectura, reflexió i creació poètica entre els joves.
2. Difondre la poesia escrita per dones.
3. Mostrar la poesia escrita en les altres llengües de l'Estat espanyol.
4. Incentivar plataformes de divulgació poètica.
5. Implicar tota la comunitat (educativa) en la divulgació de la poesia en altres llengües

Objectius i activitats:

1. Debatre sobre la necessitat o no de crear poesia avui en dia (meta 1 i 4).

- Organitzar debats, seminaris, entre els joves sobre la poesia avui en dia.
 - Què és per a ells la poesia? Consideren que la poesia és només els poemes escrits en un llibre de poesies o en saben reconèixer les altres expressions artístiques (publicitat, cançons, prosa poètica...)?
 - Creuen que hi ha una imatge elitista, intel·lectual, al voltant del món de la poesia que n'allunya el jovent? per què ho creuen? és propera per a ells la poesia o ho consideren anacrònic?
 - Quin sentit té per al jovent d'avui en dia escriure poesia? Són lectors de poesia? Consumeixen poesia?

○ Quins noms de poetes reconeixen? De quina època són?
Han llegit poetesses? On han descobert la poesia
(escola, institut, família, amics, barri, biblioteca, cinema...)?

○ Escriuen o han escrit mai un poema per voluntat pròpia?

○ Quins són els temes de la poesia? Es pot parlar de tot?

● Fer un treball d'anàlisi i comparació de diversos mitjans expressius artístics que es fonamenten / es creen a partir de la poesia o del llenguatge poètic.

● Fer recerca en l'entorn més proper (familiar i educatiu) de l'existència, ús i coneixement de la poesia:

○ Quin material (cançons, poemes, poemaris...) ens acompanya en el nostre dia a dia des que som petits? A mesura que ens fem grans, varia la quantitat i la qualitat?

2. Constatar quantes activitats relacionades amb la poesia es duen a terme en l'entorn proper dels joves (meta 1 i 4).

● Fer un estudi de les divulgacions públiques i privades, dins i fora de l'institut / escola / universitat, de certàmens, actes, recitals poètics, etcètera.

● Crear activitats per difondre l'ús i la lectura de creació poètica.

3. Difusió i creació poètica plurilingüe i diversa (meta 2, 3 i 4).

● Incentivar la creació de recitals, *happenings*, trobades poètiques en les diferents llengües de l'Estat sense cap discriminació lingüística ni de gènere.

○ Usar nous canals de difusió (Youtube, Tik-tok, Instagram...) per fer-ne difusió.

● Crear un taller / treball de reflexió a partir d'aquesta afirmació de Ballester: La poesia serveix per expressar-nos, per entendre el món i per entendre'ns també a nosaltres mateixos.

● Crear un taller / treball de reflexió a partir d'aquest vers de Piñán: "Com es diu en la vostra, en la nostra llengua, la paraula futur?"

4. Acostar la poesia de les poetes als joves lectors (meta 2, 3, 4 i 5).

- Fer una cerca de poetesses en diferents llengües i de diferents èpoques. Establir connexions amb altres escriptors i escriptores de l'època.
 - Quants llibres de poesia escrits per dones s'han traduït al català?
 - Quantes poetes actuals de l'estat (en les diferents llengües estatals) coneixen? Hi ha exemplars a les biblioteques? I en una llibreria local?
- Crear murals, Padlets, Sites... de creació i divulgació poètica en general, però també d'autores d'arreu de l'estat en les diferents llengües.
- Plantejar temes, converses, reflexions que preocupen, interessin i motiven els joves.
- Debatre quins temes poden expressar-se a través de la poesia.
- Incentivar espais de creació poètica des dels joves.

5. Recopilar la mostra de poemes de la sessió País petit (meta 1, 2, 3, 4 i 5)

- Fer un treball de recerca, una ressenya o un estudi de literatura comparada de les poetes acollides a *País petit*.
 - Treballar la biografia, l'obra i l'anàlisi lingüística i poètica dels poemes o dels poemaris escollits per a la sessió de Tocats de Lletra, per separat o en comparació entre les autores.
 - Quins són els temes principals? Què tenen en comú?
 - Com ho viuen com a lectors? Com ho plantejarien com a possibles poetes?
 - Com és tractat el llenguatge? És important la visibilitat de les diferents llengües estatals? per què? Amb la traducció, el lector hi perd?
 - Quin significat té "les altres" i "les ferides" en el conjunt dels poemes recitats a *País petit*?
- Elaborar una relació de quins altres poetes i poetesses contemporanis hi ha en euskera, gallec, asturià, castellà i català.

- Valorar el procés creatiu poètic.
 - Fer entrevistes a poetes.
 - Escriure i contrastar diferents propostes per poder presentar-les a concursos o per ser publicades.
 - Traduir poemes d'altres poetes.
Treballar les imatges amb les paraules.

